

Asia: VN /5137/2022

Työryhmän lausuntopyyntö valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta sekä valmiuslain yleisistä kehittämistarpeista

Lausunnonantajan lausunto

Huomionne valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta

TEKNOLOGIATEOLLISUUDEN JA PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUDEN LAUSUNTO VALMIUSLAIN VARAUTUMISVELVOLLISUUTTA KOSKEVASTA MUISTIOSTA SEKÄ VALMIUSLAIN YLEISISTÄ KEHITTÄMISTARPEISTA

Teknologiатеollisuus ry ja Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry edustavat useita Suomessa toimivia huoltovarmuuskriittisiä teknologia-alan yrityksiä. Kolme Huoltovarmuusorganisaation poolitoimistoa sijaitsevat Teknologiатеollisuudessa. Kiitämme mahdollisuudesta lausua otsikon asiaan ja esitämme lausuntonamme seuraavaa.

Yleiset huomiot muistioon

Muistio tarkastelee suhteellisen laaja-alaisesti nimenomaan Valmiuslain kehittämistarpeita. Valmiuslaki ei kuitenkaan sellaisenaan kata kaikkia yhteiskunnallisen varautumisen tarpeita. Yritysten näkökulmasta suuri haaste sisältyy myös normaaliaikojen häiriötilanteeseen, jossa Valmiuslain pykälä ei ole otettu käyttöön. Näistä on jonkin verran säädetty sektorikohtaisessa lainsäädännössä. Tuemme sitä, että normaaliolojen häiriötilanteista säädetäisiin tarkemmin sektori- tai toimialakohtaisessa lainsäädännössä.

Miten arvioisitte voimassa olevan valmiuslain kokonaisuutta ja toimivuutta? Mitä valmiuslaissa tulisi erityisesti kehittää?

1) Lainsäädännöllä tulisi säätää tarkemmin poikkeusoloja lievemmistä häiriötilanteista. Näihin tulisi sisällyttää myös kansainvälisen yhteistyön tarve normaaliolojen häiriötilanteissa ja tuki Suomen kumppaneille, josta esimerkkinä tämänhetkinen apu Ukrainalle.

2) Kriittisimmillä yrityksillä poikkeusolojen varautumisveloitteet perustuvat niiden sopimukseen julkishallinnon asiakkaan kanssa. Niissä voidaan erittäinkin yksityiskohtaisesti sopia vaatimuksista yrityksen toiminnan jatkuvuuden hallintaan ja varautumiseen. Näemme tämän sopimukseen perustuvan mallin riittävänä emmekä kaipa kokonaisuuteen laintasaista säätelyä.

3) Pandemian aikana yksi haasteista oli kriittisten toimialojen luokittelu. Jopa huoltovarmuuskriittisiä sektoreita ja yrityksiä luokiteltiin ei-kriittisiksi, jolloin niiden toiminta häiriytyi mm. Valmiuslain pykälien käyttöönoton takia. Sektorilainsäädännön ja Valmiuslain tulisi siten muodostaa selkeä kokonaisuus myös yhteiskunnan ydintoimintojen kannalta keskeisistä toimialoista. CER-direktiivin soveltamisala on näkemyksemme mukaan tähän liian suppea, sillä se jättää kokonaan huomioimatta mm. kriittisen teollisuuden.

4) Valmiuslaki tai sektorilainsäädäntö eivät huomioi työtaistelutilanteita. Häiriötilanteista tai poikkeusolosta huolimatta työtaistelut ovat mahdollisia myös kriittisillä aloilla. Valmiuslain työvelvoitemääräyksillä kyettäneen toki turvaamaan ainakin kaikkein kriittisimmät toiminnot. Tällöin haasteena on myös em. kriittisten alojen määritelmä sekä poliittinen tahto työvelvoitteen määräämiseen häiriötilanteessa. Työtaisteluja koskevaa lainsäädäntöä uudistetaan paraikaa hallitusohjelman pohjalta. Poliittista lakko-oikeutta ja oikeutta myötätuntotyötaisteluihin rajataan. Työmarkkinoihin liittyvät lainsäädännön kehittämistarpeet olisi syytä arvioida myös huoltovarmuuden näkökulmasta.

Onko muita näkökulmia, joita edustamanne taho erityisesti toivoisi otettavan huomioon valmiuslain uudistamista koskevassa työssä?

5) Esitämme työtaistelutilanteen ja -oikeuden huomioimista sekä Valmiuslain uudistuksessa että sektorilakien tarkastelussa. Yhteiskuntamme on koko lailla suojatton, jos ammattiliitto päättää kohdistaa työtaistelun yhteiskunnan kannalta kriittisiin toimintoihin.

Työtaisteluoikeutta ei ole rajoitettu työtaisteluiden kohdistamisen suhteen. Niitä voidaan siten vapaasti kohdistaa huoltovarmuuden kannalta kriittisille aloille (esim. puolustusteollisuus, energiateollisuus, terveydenhuolto) kunhan työtaistelu muutoin on laillinen. Siten myös poliittiset lakot, myötätuntolakot tai lakot työehtosopimusneuvotteluiden vauhdittamiseksi ovat mahdollisia näillä aloilla. Laillisessa lakossa olevilla työntekijöillä ei ole velvollisuutta tehdä ylityötä tai työaikalain mukaista hätätyötä. Käytännössä ammattiliitot voivat oman harkintansa mukaan rajata toimia lakkojen ulkopuolelle ml. suojelutyö. Työehtosopimusneuvotteluihin liittyvien työtaisteluiden 14 vrk:n ennakkoilmoitusaika ja siirtomahdollisuudet eivät koske esim. poliittisia lakkoja. Eduskunnan mahdollisuus rajoittaa yksittäisiä työtaistelutoimia lailla on hidas ja jäykkä. Tällaisia lakkoja on ollut

viime vuosina, mutta niiden vaikutukset Suomen puolustuskykyyn tai tuelle Ukrainaan on saatu minimoitua puolustusvoimien toimenpitein.

6) Kuten muistiossa todetaan varautuminen edellyttää myös selkeitä vastuujärjestelyitä alihankintatilanteissa. Huomautamme, että ostosopimuksissa julkishallinnon sopimuskumppani vastaa koko toimitusketjun toiminnasta. Yritykset vyöryttävät siten varautumis- ja jatkuvuusvaatimukset sopimuksilla alihankkijoilleen. Varautumisella on aina kustannusvaikutus ja poikkeamat ns. normaaleista kaupallisista sopimusehdoista (esim. force majeure) aiheuttavat yleensä lisäkustannuksia, joka huomioidaan sopimuksen hinnassa. Tämä on huomioitava julkishallinnon sopimuskumppanin hankintatoimessa. Jos vaaditaan varautumista, on sitä kyettävä arvioimaan hankintaperusteena ja siitä on oltava valmis maksamaan. Näittenkin syitten takia lainsäädännön kehityksen yritysvaikutusten arviointi on syytä tehdä yksityiskohtaisesti.

Karanko Tuija
Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry - Teknologiateollisuus ry:n sekä
Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry:n yhteinen lausunto